

ábrázoló, mint mesemondó. Emberei kevésbé maradnak emlékezetünkben, mint történetei s ha képzelete a jellegzetes alakok (Rádik, A fejedelem gulyása) megteremtésében remekel is, legtöbbször inkább az érdekli, ami az alakokkal történik. S meséit oly kitűnően konstruálja, hogy mesze távlatuk van, egy-egy szálukkal visszanyúlnak alakjai multjába s ott új mese körvonalait bontják ki előttünk. (Hajótöröttek.) A mese komponálásában Bartóky képzelete általában mesterinek bizonyul: történetei az elbeszélés megkezdésével azonnal megindulnak s aztán futnak, meg nem állva, míg céljukhoz nem érnek. Hősei nem akadályversenyeken, epizód és leíró részletek gátjain bukácsolva törtetnek útiúton; pályájuk szabad, hogy biztosítsa gyorsaságukat. Bartóky meseformáló képzetének *lendülete* van s ezért meséi sohasem fárasztóak. Hozzájárul ehhez, hogy nem gyötör filozofálással, pedig érzed, hogy az élet bölcs felfogása lappang történetei mögött; nem terhel erkölcsi elmélkedéssel, pedig tapasztalod, hogy olvasása nemcsak élvezetes, de fölemelő is. Az édesen zengő mesék olvasásakor úgy véled, hogy csak cukorral kínált az író; akkor tudod meg, hogy a cukorba orvosság is volt rejtve, mikor nyomot hagyott lelkeden.

Hy Bartóky igazi ereje meseformáló művészetében van, arra képzetének két másik vonása is figyelmeztet. Az egyik, hogy kerüli a leírást. A leírás állóvíz a mese folyamához képest s ahol a történés folytonosságával és fordulatosságával képzelet képzeletet igyekszik sarkalni, ott az akció van helyén s nem a nyugalom. Másik sajátysága, hogy amint a mese kocsija szüntelenül „megy, megy, megdél”: írónk képzelete is szereti a *hely- és színváltást*, elannyira, hogy néha elhagyja a reális valót, álmok misztikus körébe von, vagy, hirtelen fordulattal életből halálba s onnan vissza az életbe visz, anélkül, hogy meséje igazságát sértené vele. Még látszólag legkevésbé „mozgó” történetének: a *Hajótörötteknek* is egyszer a hivatal, máskor a kórház, majd a kocsma, végül az otthon a színhelye. E folyton új irányba száguldó képzelet valójában a meseíró képzelete, azzal a különbséggel — igaz, e különbség tetemes —, hogy írónk psi-

chológiája a fantasztikumot is valószínűvé tudja tenni. *Igaz mesék*, — ez lehetne Bartóky könyveinek címe.

Hátra volna, hogy a kötetnek legalább egy-két megragadóbb darabját ismeressem kimerítőbben, de azt hiszem, az olvasó érdekét védem, ha száraz kivonatolás helyett a könyv olvasásával járó friss élményekhez utasítom. Megjegyzéseim — az olvasás gyönyöréért tartozó hálaképen — csak egypár esztétikai benyomásomról adnak számot s teljességre már csak azért sem törekszenek, mert folyóiratunk olvasói Bartóky műveinek egyéb erényeit, mint pl. stílművészetét, magyaros nyelvét, izlését, természetességét stb. megelőző bírálataink alapján úgyis ismerik.

Hartmann János.

Két magyar „breviárium“. (*Alszeghy Zsolt: Vörösmarty-breviárium. — Sik Sándor: Kölcsény-breviárium.*) — A remekírók szellemi gyakorlatának közkinésze tétele már régóta fõgondja azoknak, akik tisztában vannak az irodalom nevelõ értékével. Hosszú ideig úgynevezett szemelvényes-kiadásokkal, antológiákkal és hasonlókkal iparkodtak e célt elérni. Mindezeknek azonban rendesen megvolt az a gyöngéjük, hogy a belõlük származó élvezet és okulás fogyatékosnak mutatkozott; mert bár többnyire összefüggõ szövegrészleteket nyujtottak, az így kialakuló kép inkább csak megcsillantott bizonyos szépségeket, de az eredeti kincsesház értékét a maga egészében nem tárta fel. Ezen a bajon óhajtanak segíteni az újabban divatba jött *breviáriumok*, melyek az egybeállításuknál alkalmazott többszempon-túság révén törekszenek a különbözõ igények összeegyeztetésére.

A keret szabadsága itt tág teret nyit a szerkesztõ találemónyságnak, de mint a gyakorlatból látható, a sokféleképen értelmezett szabadság nem mindig válik elõnyére a különbözõ érdekes kísérleteknek. Ha valahol, úgy ezeknél igazán elmondható, hogy ahány ház, annyi szokás. Eddig fõkép idegen írókat mutattak be nálunk a „breviárium” nagyon is felkapott formájában; most két nagy magyar költõtõl kapunk a Magyar Tanárok Nemzeti Szövetsége kiadásában ily újmódi magyarázatos szemelvényt. Alszeghy Zsolt és Sik Sán-

dor jól eltalálták azt a formai megoldást, mely e kiadványok céljának megfelel. Mert igazában mi a célja ezeknek a breviáriumnak? Nyilván nem egyéb, mint az, hogy az eredeti források bő felhasználásával minél teljesebb s gyakorlati szempontból minél könnyebben áttekinthető tájékoztatást nyújtsanak egy-egy vezető elme lelkiségének maradandó elemeiről. Az sem mellékes ugyan, hogy ezt miféle szerkezeti fogások alkalmazásával érik el, a lényeges azonban mégis csak az, hogy megfelelő anyagcsoportosítással a fő cél eléérésék.

Az újabban megjelent két breviárium előszava és berendezése arra enged következtetni, hogy egybeállítók is az itt jelzett módon fogták fel a dolgot. Vörösmarty és Kölcsény lelki arculata elevenedik meg ilyformán előttünk, mintegy eszmévé finomulva s ráeszméltetve bennünket arra, hogy belső erőink kifejtése terén bizony még igen messze vagyunk a tökéletességnek attól a fokától, mely felé az ő útmutatásaik szerint haladnunk kellene.

Mindkét mű életrajzi tájékoztatóval kezdődik, mely részint a két költőnek, részint a rájuk vonatkozó irodalomnak legjellemzőbb soraiból van egybeállítva.

Alszeghy e bevezető szakasz után Vörösmartynak hivatása eszményi felfogását bizonyító nyilatkozataiból közül szemelvényeket, egyéb idézetek felsorakoztatásával pedig a műveiben rejlő erkölcsi értékeket tárja fel. Majd a hazaszeretet énekesét mutatja be hasonló módon, s a Vörösmarty-irodalom erre alkalmas részletei alapján a költő jelentőségét hangsúlyozza. A kis könyvet a szakember tájékozottságát dicséző bibliográfia zárja be. Kényes dolog és talán nem is nagyon méltányos ily szabad formájú s általánosságban a célnak megfelelő munka egybeállítását túlságosan kritizálni. Az ügy érdekében azonban egyikét megjegyzés mégsem hallgatható el. Az egyik az, hogy újabb kiadás esetén ajánlatos volna a nagy költő legszebb versei közül néhányat a maga teljességében fölvenni. (Pl. a *Szózat* semmiesetre sem hagyható el.) Másfelől viszont a Vörösmarty gondolatkinésének gazdagságáról tanuskodó idézettelégből ki kellene hagyni az elszigeteltségükben

nehezebben érthető sorokat. (Ilyen az Egerből: „Sírja hasonlítás szerelemnek“.) A Csongor és Tündé-ből való részletet (43. l.) sem tanácsos fölvenni, mert itt meg a *szarvasgim* szónak hímszarvas értelemben való hibás használata okoz zavart. (A tájékozottabb olvasó Aranyból — „Elejtették már a hímet, üldözik a szarvasgímet“ — emlékszik a helyes jelentésre s megütközik Vörösmarty tévedésén.)

Sík Sándor könyve az életrajzi részt követő fejezetekben (Kölcsény érzelmi világa; világnézete; a gondolkodó; az író), ha sorrendjét s vezérszavait tekintve, eltérést mutat is, a szerkesztő eljárást illetőleg hasonló Alszeghyéhez. Sík azonban már ügyelt arra, ami amott kifogás tárgya volt s részint több teljes szemelvény föl vételével, részint pedig a homályosabb részeket mellőzésével vette elejét a félreértésnek. A szöveg megértése, nagyon helyesen, annyira szívéen fekiúdt, hogy még lapalji jegyzetekkel sem restelt segítségére menni az olvasónak.

Azok kedvéért, akik az efféle tájékoztató művek létjogosultságát kicsinyelni szokták, nem árt megjegyezni, hogy remekíróink kultusza szempontjából mindkét munkára nagy szükség volt. Tudvalevő dolog ugyanis, hogy klasszikusaink teljes kiadásai vagy elfogytak, vagy igen drágák. Másfelől meg a közönséget úgyis csak az érdekli, ami a remekírókban örök érték. Ha az új kis könyvek erre rávezetik az olvasót, az majd módját ejti annak, hogy közelebből is megismerkedjék kedvenceivel.

Baros Gyula.

Könyv — a könyvekről. (Gulyás Pál: *A könyvek és könyvtárak hajdan és most.*) Ez a nagy hozzáértéssel és kellemesen megírt tájékoztató egy diákoknak szánt sorozat füzeteként jelent ugyan meg, de élvezettel és tanulsággal forgathatja az érettebb könyvbarát is. Sok olyan dologról van benne szó, ami a gondolat írásbeli megrögzítésének történetével kapcsolatban az úgynevezett művelt olvasót érdekelheti. Megbízható felvilágosítást nyújt az írás eredetéről és fejlődéséről, a különböző írásanyagokról meg eszközökről s a legrégibb könyvekről és gyűjteményeikről. Időrendben haladva, a görög-római korszak után